

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

GÜRBÜZ VE ÖZÇELİK / TÜRKİYE

(Başvuru no. 11/05)

KARAR

STRAZBURG

2 Şubat 2016

İşbu karar kesindir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

Gürbüz ve Özçelik / Türkiye davasında,

Başkan

Ksenija Turković,

Yargıçlar

Jon Fridrik Kjølbros,

Georges Ravarani,

Ve ***Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı*** Abel Campos'un katılımıyla Komite halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), 12 Ocak 2016 tarihinde gerçekleştirilen kapalı müzakerelerin sonunda, aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir.

USUL

1. Davanın temelinde, iki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Özgür Gürbüz ve Müslüm Özçelik ("başvuranlar") tarafından, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesine uygun olarak, 19 Ekim 2004 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Mahkemeye yapılmış olan bir başvuru (no. 11/05) bulunmaktadır.

1. Başvuranlar İstanbul'da görev yapmakta olan avukat H. Çekiç tarafından temsil edilmişlerdir. Türk Hükümeti ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

2. Başvuru 25 Kasım 2010 tarihinde Hükümete tebliğ edilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

3. Başvuranlar sırasıyla 1975 ve 1976 doğumlu olup, Tekirdağ Cezaevinde cezaları halen infaz edilmektedir.

4. Başvuranlar 13 Nisan 1998 tarihinde yasadışı bir örgüte üyelik şüphesiyle yakalanmışlardır. Birinci başvuran sırasıyla 14 ve 16 Nisan 1998 tarihlerinde avukatı olmaksızın polis memurları önünde detaylı bir ifade vermiştir. İkinci başvuran 15 Nisan 1998 tarihinde, avukatı olmaksızın polis memurları önünde ifade vermiş ve sessiz kalma hakkını kullanmıştır.

5. Her iki başvuran da 19 Nisan 1998 tarihinde İstanbul Adli Tıp Kurumunda muayene edilmiştir. Hazırlanan sağlık raporuna göre, başvuranların vücutlarında kötü muameleye dair herhangi bir işaret yoktur.

6. Aynı gün içerisinde, başvuranlar yine avukatları olmaksızın, Cumhuriyet savcısı ve nöbetçi hâkim huzuruna çıkarılmışlardır. Her iki başvuran da Cumhuriyet savcısı ve nöbetçi hâkim önünde, ifade vermişlerdir. İkinci başvuran, polis tarafından gözaltında tutulduğu sırada kötü muameleye uğradığı hususunda şikâyetinde bulunmuştur. Nöbetçi hâkim başvuranların tutuklanmasına karar vermiştir.

7. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet savcısı 30 Nisan 1998 tarihinde söz konusu mahkemeye iddianame sunmuş ve iddianamesinde başvuranları, ulusal toprakların bir kısmını bölmek amacıyla faaliyette bulunmakla suçlamıştır. Ceza Kanununun 125. maddesi uyarınca ölüm cezası talep etmiştir.

8. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi 4 Mayıs 1998 tarihinde, hazırlık duruşması gerçekleştirmiştir. Başvuranın tutukluluğunun devam ettirilmesi gerektiğine karar vermiştir. İki sivil hakim ve bir askeri hakimden oluşan İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi 6 Temmuz 1998 ve 26 Mayıs 1999 tarihleri arasında, yedi duruşma daha gerçekleştirmiştir. 18 Haziran 1999 tarihinde Anayasa değişikliği yapılmıştır ve İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi jürisinde yer alan askeri hakim yerine sivil hakim getirilmiştir. Mahkeme bundan sonra yirmi duruşma daha gerçekleştirmiştir. Başvuranlar duruşmalar sırasında gözaltındayken kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir.

9. Üç sivil hâkimden oluşan İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi 24 Eylül 2003 tarihinde başvuruları isnat edilen tüm suçlardan dolayı suçlu bulmuş ve Ceza Kanununun 125. maddesi kapsamında müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemesi başvuruları mahkûm ederken, sırasıyla emniyetteki, Cumhuriyet savcısı önündeki ve nöbetçi hâkim önündeki ifadelerini dikkate almıştır.

10. Yargıtay 24 Mart 2004 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinin kararını onamıştır. Bu karar, 22 Nisan 2004 tarihinde İlk Derece Mahkemesinin Yazı İşleri Müdürlüğüne tebliğ edilmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI

11. İlgili tarihte yürürlükte olan iç hukuk kuralları ve uygulamalar *Salduz / Türkiye* ([BD], no. 36391/02, §§ 27-44, 27 Kasım 2008) kararında görülebilir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞMENİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

12. Başvuranlar gözaltındayken avukatlık yardımından faydalanamadıklarından dolayı savunma haklarının ihlal edildiğini ve avukatları olmadan verdikleri ifadelerin, yargılamayı yürüten mahkeme tarafından mahkûmiyet kararında kullanıldığını iddia etmişlerdir. Ayrıca, kendileri hakkındaki ceza yargılamalarının uzunluğunun, “makul süre” koşuluna uygun olmadığı hususunda şikâyette bulunmuşlardır. Bu bağlamda Sözleşme’nin 6 §§ 1, 2 ve 3 (b), (c), ve (d) maddelerine dayanmışlardır.

13. Bu hükümlerin ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan bir mahkeme tarafından, ... makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

...

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

(c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek”

A. Gözaltı sırasında avukatlık yardımı

14. Mahkeme ilk olarak başvurunun bu kısmının, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesiyle bağlantılı olarak 6 § 3 (c) maddesi açısından incelenmesi gerektiğini kaydetmektedir. Ayrıca bu şikâyet Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca kabul edilemezliğe ilişkin herhangi bir gerekçe yoktur. Bu nedenle kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

15. Başvuranların gözaltı sırasında avukatlık yardımından faydalanmadıkları iddiası hususunda Mahkeme, ilgili tarihte başvuranların avukatlık yardımı haklarına uygulanan kısıtlamanın sistem kaynaklı olduğunu ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yargı yetkisi kapsamına giren bir suçla bağlantılı olarak gözaltına alınan herkese uygulandığını hatırlatır (bk. *Salduz / Türkiye* [BD], no. 36391/02, §§ 56-63, AİHM 2008, ve *Dayanan / Türkiye*, no. 7377/03, §§ 30-34, 13 Ekim 2009). Mahkeme mevcut davayı incelemiş ve yukarıda bahsedilen Salduz kararında yer alan bulgulardan ayrılmasını gerektiren herhangi bir özel koşul tespit edememiştir.

16. Bu nedenle mevcut davada Sözleşme'nin 6 § 1 maddesiyle bağlantılı olarak 6 § 3 (c) maddesi ihlal edilmiştir.

B. Yargılamaların uzunluğu

17. Başvuranlar Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca, ceza yargılamalarının uzunluğunun “makul süre” koşuluna uygun olmadığı hususunda şikâyette bulunmuşlardır.

1. Kabul edilebilirlik hakkında

18. Mahkeme ilk olarak, *Ümmühan Kaplan / Türkiye* (no. 24240/07, 20 Mart 2012) davasında pilot karar usulünün uygulanmasının ardından yeni bir iç hukuk yolunun oluşturulduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme *Turgut ve Diğerleri* (no. 4860/09, 26 Mart 2013) davasına ilişkin kararında, yeni bir iç hukuk yolu oluşturulması nedeniyle başvuranların iç hukuk yollarını tüketmedikleri gerekçesiyle yeni bir başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Mahkeme bu şekilde, bu yeni hukuk yolunun öncelikli olarak erişebilir olduğu ve uzun yargılama şikâyetlerine ilişkin makul bir tazminat imkânı sağlamaya elverişli olduğu kanısına varmıştır.

19. Mahkeme ayrıca, *Ümmühan Kaplan* (yukarıda anılan, § 77) davasına ilişkin kararında, Hükümete tebliğ edilmiş edilen bu tür başvuruların incelenmesine devam edebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca Hükümetin mevcut davada yeni iç hukuk yoluna ilişkin olarak herhangi bir itirazda bulunmadığını kaydetmektedir.

20. Mahkeme yukarıdakiler ışığında, mevcut başvuruyu incelemeye devam etmeye karar vermiştir. Ancak, varılan bu sonucun, tebliğ edilen diğer başvurular bağlamında Hükümet tarafından ortaya konulabilen istisnaya hâlel getirmediğini kaydeder (bk. *İbrahim Güler / Türkiye*, no. 1942/08, § 39, 15 Ekim 2013, ve *Hasan Yazıcı / Türkiye*, no. 40877/07, §§ 71-75, 15 Nisan 2014).

21. Mahkeme bu şikâyetin Sözleşmenin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydetmektedir. Ayrıca kabul edilemezliğe ilişkin olarak herhangi bir gerekçe tespit edememektedir. Bu nedenle kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

2. Esas hakkında

22. Başvuranlar Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca, kendileri hakkındaki ceza yargılamalarının, makul bir süre içerisinde sonuçlandırılmadığını ifade etmişlerdir.

23. Mahkeme söz konusu ceza yargılamalarının, başvuranların gözaltına alındığı 13 Nisan 1998 tarihinde başladığını ve Yargıtay'ın nihai kararını verdiği 15 Mart 2004 tarihinde sona erdiğini kaydetmektedir. Bu nedenle yargılamalar, iki dereceli yargı önünde beş yıl on bir ay boyunca devam etmiştir.

24. Mahkeme, kendisine sunulan tüm belgeleri incelemesinin ardından, yargılamaların uzunluğunun aşırı olduğu ve “makul süre” koşulunu karşılamadığı kanısına varmıştır (bk. *Daneshpayeh / Türkiye*, no. 21086/04, § 28, 16 Temmuz 2009, ve *Yer ve Güngör / Türkiye*, no. 21521/06 ve 48581/07, § 20, 7 Aralık 2010).

25. Bu nedenle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

26. Başvuranlar Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca, Türk hukuku kapsamında, kendileri hakkındaki yargılamaların uzunluğuna itiraz edebilecekleri herhangi bir etkin hukuk yolu bulunmadığı hususunda şikâyette bulunmuşlardır.

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ... ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.”

A. Kabul edilebilirlik hakkında

27. Mahkeme bu şikâyetin, yukarıda incelenenlerle bağlantılı olduğunu ve Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydetmektedir. Ayrıca bu şikâyetin kabul edilemez olduğuna dair herhangi bir husus tespit edememiştir. Bu nedenle kabul edilebilir olduğu beyan edilmelidir.

B. Esas hakkında

28. Mahkeme önceki başvurularda benzer hususları incelemiş ve Türk hukuku kapsamında başvuranların söz konusu yargılamaların uzunluğuna itiraz edebilecekleri etkin bir hukuk yolu bulunmadığı hususunda Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (bk. yukarıda anılan *Daneshpayeh*, §§ 35-38; yukarıda anılan *Ümmühan Kaplan*, §§ 56-58; ve *Beşerler Yapı San. ve Tic. A.Ş. / Türkiye* [Komite], no. 14697/07, §§ 12-26, 24 Eylül 2013). Mahkeme mevcut davada bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren herhangi bir husus tespit edememiştir.

29. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

III. SÖZLEŞME'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİA EDİLEN DİĞER MADDELERİ

30. Başvuranlar Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca, polis memurları tarafından gözaltında tutulurken kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir. Başvuranlar ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi uyarınca, gözaltında aşırı uzun kaldıkları ve sonrasında tutuklandıkları konusunda şikâyetinde bulunmuşlardır. Ayrıca, kendilerini yargılayan İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi jürisinde askeri bir hâkim bulunmasından dolayı, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil olarak yargılanmadıklarını

ifade etmişlerdir. Son olarak, Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve ceza mahkemeleri önünde uygulanan farklı usul kurallarına atıfta bulunmuşlardır ve Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

31. Mahkeme elindeki belgeler ışığında, başvuruların beyanlarını değerlendirdikten sonra, şikâyet konusu hususların yetkisi kapsamına girdiği kadarıyla, Sözleşme ve Protokollerinde belirtilen hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğini göstermediğini tespit etmiştir.

32. Başvurunun bu kısmının, Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4 maddeleri uyarınca, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu beyan edilmelidir.

IV. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

33. Başvurulardan her biri maddi tazminata ilişkin olarak 10.000 avro, manevi tazminata ilişkin olarak ise 20.000 avro talep etmiştir. Başvurular ayrıca, avukatlık ücreti için toplam 2.800 avro ve masraf ve giderler için 380 Türk lirası talep etmişlerdir. Başvurular talepleriyle bağlantılı olarak, herhangi bir fatura sunmamışlardır; ancak, Türkiye Barolar Birliği'nin asgari ücret baremine atıfta bulunmuşlardır.

34. Hükümet taleplere karşı çıkmıştır.

35. Mahkeme tespit edilen ihlal ve iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı tespit edememektedir; bu nedenle talebi reddetmektedir. Ancak Mahkeme başvuruların, bazı manevi zararlardan dolayı muzdarip olduğu kanısındadır. Mevcut davanın koşullarını dikkate alarak ve hakkaniyet temelinde bir hüküm vererek; manevi tazminata ilişkin olarak başvurulardan her birine 2.600 avro ödenmesine hükmetmiştir.

36. Mahkeme, başvuranın masraf ve giderlerini geri alabilmesi için, söz konusu masraf ve giderlerin fiilen ve gerekli olduğu için yapılmış olduğunun belgelenmesi ve makul miktarda olması gerektiğini yineler. Başvurular mevcut davada, iddia konusu masrafların fiilen gerçekleştiğini

kanıtlanamamışlardır. Özellikle, fatura, makbuz, avukatlık ücreti anlaşması veya avukatın dava için harcadığı zamanı gösteren belge gibi destekleyici deliller sunmamışlardır. Bu nedenle Mahkeme bu başlık altında herhangi bir miktara hükmetmemektedir.

37. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankasının kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

İŞBU GEREKÇELERLE MAHKEME OY BİRLİĞİYLE

1. Başvuranların gözaltında tutulmaları sırasında avukatlık yardımından faydalanma haklarına, makul bir süre içerisinde yargılanma haklarına ve bu hususta etkin bir hukuk yolu bulunmadığına ilişkin şikâyetlerinin kabul edilebilir; başvurunun diğer kısımlarının kabul edilemez olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesiyle bağlantılı olarak, 6 § 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine;
3. Ceza yargılamalarının aşırı uzun olmasından dolayı Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğine;
4. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
5. (a) Davalı Devlet tarafından başvuranlardan her birine, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere manevi tazminat olarak, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi hariç tutulmak üzere 2.600 avro (iki bin altı yüz avro) ödenmesine;

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranda, yukarıda belirtilen miktarlara basit faiz uygulanmasına;

6. Başvuranların diğer adil tazmin taleplerinin reddedilmesine;

Karar vermiştir.

İşbu karar İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İçtüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesi gereğince 2 Şubat 2016 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Abel Campos Ksenija Turković

Yazı İşleri Müdür Yardımcısı Başkan